

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniwski Teresa Romer
Janusz Grzelak Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Adam Bodnar
Sekretarz: Maciej Nowicki
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

23
Warszawa, ... czerwca 2015 r.

1445
...../2015/PKu/BOs

Sąd Okręgowy w Warszawie
XII Wydział Karny
Al. Solidarności 127
01-164 Warszawa

Sygn. akt [REDACTED]

I Wprowadzenie

Do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zwrócił się obrońca pana Macieja [REDACTED] D [REDACTED], adwokat Michał Korolczuk, prosząc o zainteresowanie się sprawą jego klienta, oskarżonego o popełnienie czynu z art. 55 ust. 1 i 3 w zb. z art. 56 ust. 1 i 3 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. Obrońca Maciej D [REDACTED] podnosi bezzasadność dalszego stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego wobec jego klienta. Tymczasowe aresztowanie jest stosowane wobec Macieja D [REDACTED] nieprzerwanie od dnia 28 maja 2012 r., tj. przez okres ponad 3 lat.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym ich przestrzeganie przez organy władzy publicznej w Polsce. Szczególnym przedmiotem zainteresowania Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka jest prawo do wolności osobistej oraz prawo do rzetelnego procesu.

Mecenas Michał Korolczuk przedstawił Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka dokumenty dotyczące stosowania tymczasowego aresztowania wobec jego klienta. Po ich analizie, Helsińska Fundacja Praw Człowieka sporządziła opinię prawną w sprawie zasadności stosowania tego środka zapobiegawczego wobec pana Macieja D [REDACTED]

II Stan faktyczny

1. Postępowanie przygotowawcze

Dnia 28 maja 2012 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Woli na wniosek Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie, postanowił zastosować wobec Macieja D. [REDAKTOWANO] środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy od dnia zatrzymania, tj. od dnia 28 maja 2012 r. do dnia 27 sierpnia 2012 r. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że materiał dowodowy zgromadzony na obecnym etapie postępowania świadczy o wysokim prawdopodobieństwie sprawstwa podejrzanego, gdy chodzi o zarzucane mu czyny. Grożąca podejrzanemu surowa kara pozbawienia wolności powyżej lat ośmiu – zdaniem Sądu – stanowi samoistną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania. Zagrożenie to, w powiązaniu z zarzucanymi podejrzanemu czynami, ilością środków odurzających i sposobem działania, świadczy o tym, że realnie grozi mu surowa kara, a tym samym zaistniała przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. Sąd Rejonowy podkreślił ponadto, iż: „w związku z tym, że sprawa jest wielowątkowa, z udziałem wielu osób, istnieje uzasadniona obawa, że podejrzany mógłby w sposób bezprawny wpływać na zeznania lub wyjaśnienia innych osób lub też w inny sposób utrudniać prowadzone postępowanie karne”.

Następnie dnia 24 sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił przedłużyć stosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania wobec 33 podejrzanych (w tym wobec Macieja D. [REDAKTOWANO] do dnia 20 listopada 2012 r. Zdaniem Sądu Okręgowego: „zgromadzony w przedmiotowej sprawie materiał dowodowy, w szczególności zeznania i wyjaśnienia [REDAKTOWANO] [REDAKTOWANO] uprawdopodobnił w duży m stopniu, iż podejrzani popełnili zarzucane im czyny”. Sąd Okręgowy wskazał ponadto, że: „już samo zagrożenie surową karą rodzi domniemanie, iż podejrzany może podejmować próby bezprawnych działań, mogących destabilizować prawidłowy tok postępowania”. Podkreślił również, że istnieje realna obawa wpływania na wyjaśnienia współsprawców oraz uzgadniania z nimi wspólnej linii obrony, bowiem podejrzanym zarzucono popełnienie czynów wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, a śledztwo „obejmuje szereg zdarzeń przestępczych popełnionych w ramach zorganizowanej grupy przestępczej zajmującej się m.in. obrotem narkotykami, kradzieżami, napadami rabunkowymi, udziałami w bójkach, pobiciami”.

Kolejnym postanowieniem przedłużającym stosowanie tymczasowego aresztowania w przedmiotowej sprawie było postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 15

listopada 2012 r. przedłużające areszt wobec 31 podejrzanych (w tym Macieja D [REDACTED] do dnia 27 lutego 2013 r. W uzasadnieniu swojej decyzji Sąd Okręgowy ponownie wskazał, że: „zgromadzony w przedmiotowej sprawie materiał dowodowy, w szczególności zeznania i wyjaśnienia [REDACTED], uprawdopodobnił w dużym stopniu, iż podejrzani popełnili zarzucane im czyny”. Podkreślił również, że nadal aktualna pozostaje przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. Powtórzył również argumenty związane z popełnieniem czynów zabronionych wspólnie i w porozumieniu oraz w ramach zorganizowanej grupy przestępczej.

Następnie postanowieniem z 21 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie przedłużył stosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na różne okresy wobec 37 osób – w wypadku m.in. Macieja D [REDACTED] do dnia 27 maja 2013 roku, tj. na łączny okres 12 miesięcy. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy powtórzył te same argumenty przemawiające za koniecznością stosowania t.a., które znalazły się w poprzednich postanowieniach w tej sprawie. Sąd Okręgowy podkreślił, że: „prokurator winien zintensyfikować podejmowane czynności tak, aby ich przeprowadzenie nastąpiło w najbliższej przyszłości”. W tym kontekście warto podkreślić, że zdaniem Sądu: „połączenie w jednym postępowaniu tak licznej grupy osób podejrzanych i prowadzenie jednoczesnego śledztwa wobec wszystkich tych osób nie znajduje uzasadnienie w kontekście ekonomiki i sprawności postępowania”. Sąd Okręgowy wskazał ponadto, że podejrzany Maciej D [REDACTED] mimo problemów natury ortopedycznej może być aktualnie leczony w warunkach więziennych.

Dnia 22 sierpnia 2013 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowił przedłużyć do 27 listopada 2013 r. okres tymczasowego aresztowania m.in. Macieja D [REDACTED]. W uzasadnieniu wskazał, że zgromadzony materiał dowodowy stanowi wystarczającą podstawę w rozumieniu art. 249 § 1 k.p.k. uzasadniającą stosowanie środków zapobiegawczych, a grożąca podejrzany surowa kara samodzielna przesłankę, uzasadniającą stosowanie środków zapobiegawczych o charakterze izolacyjnym. Zdaniem Sądu Apelacyjnego: „sprawa ta ma wyjątkowy charakter, wymagający przeprowadzenia czynności dowodowych o szczególnej zawłości — także poza granicami kraju. Dla zabezpieczenia prawidłowego toku powyższego postępowania niezbędne jest przedłużenie okresów tymczasowego aresztowania podejrzanych na okres 1 roku i 6 miesięcy”.

Kolejnym postanowieniem z dnia 21 listopada 2013 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania m.in. wobec Macieja D [REDACTED] do dnia 27 stycznia 2014 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego: „okoliczności popełnienia zarzucanych

czynów, popełnionych w ramach zorganizowanej grupy przestępczej bądź wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w korelacji z bardzo wysokim stopniem ich społecznej szkodliwości sprawiają, że w przypadku skazania wymierzenie surowej kary jest wysoce realne, co z kolei wskazuje na potrzebę stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego”. Przedłużenie tymczasowego aresztowania ponad okres z art. 263 § 4 k.p.k. uzasadnione zostało szczególną zawilóścią sprawy.

2. Akt oskarżenia

Dnia 30 grudnia 2013 r. przeciwko 17 współoskarżonym, w tym Maciejowi D [REDAKTOWANE] wniesiony został akt oskarżenia. Poszczególnym oskarżonym zarzucono popełnienie szeregu, w dużej mierze niezwykle poważnych przestępstw, takich jak m.in. podżeganie do zabójstwa przez oferowanie wynagrodzenia za jego dokonanie, udział w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze zbrojnym, wzięcie i przetrzymywanie zakładnika w celu uzyskania okupu łączące się z jego szczególnym udręczeniem, wymuszenia rozbójnicze, czerpanie korzyści z uprawiania prostytucji przez inną osobę, posiadanie broni palnej i amunicji bez zezwolenia, polecenie pobicia, stosowanie przemocy w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności, paserstwo, przemyt i wprowadzanie do obrotu hurtowych ilości narkotyków (w tym heroiny, kokainy, amfetaminy, ectasy, haszyszu oraz marihuany). Zgodnie z treścią aktu oskarżenia, sześciu spośród siedemnastu oskarżonych dokonało tych czynów działając w zorganizowanej grupie mającej na celu popełnianie przestępstw. Nie dotyczy to jednak Macieja D [REDAKTOWANE]

Maciej D [REDAKTOWANE] oskarżony został o to, że w okresie od stycznia 2009 r. do dnia 25 października 2009 r. działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, brał udział w wewnątrzspółnotowym nabyciu znacznej ilości środka odurzającego w postaci marihuany, przy czym z przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu, tj. o czyn z art. 55 ust. 1 i 3 w zw. z art. 56 ust. 1 i 3 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. Narkotyk ten, po przewiezieniu do Polski, miał za pośrednictwem różnych osób wprowadzać do obrotu [REDAKTOWANE] – świadek koronny w sprawie. O ten sam czyn Maciej D [REDAKTOWANE] został natomiast oskarżony za okres od listopada 2009 r. do marca 2010 r. (por. Akt oskarżenia, s. 61-65).

Jak wynika z treści uzasadnienia aktu oskarżenia, proceder związany z wewnątrzspółnotowym nabyciem znacznej ilości marihuany ujawnił świadek koronny

[redacted] (por. Akt oskarżenia, s. 155). Maciej D [redacted] w styczniu 2009 r. miał brać udział w spotkaniu [redacted] [redacted] [redacted] (lidera grupy chuliganów „Teddy Boys 95” utrzymującego kontakt z kibicami klubu FC Den Haag z Holandii, od których nabywał narkotyki) oraz [redacted] z trzema Holendrami, jako kolega Holendrów oraz tłumacz. Na spotkaniu tym ustalono cenę marihuany na 2500 euro za kilogram (por. Akt oskarżenia, s. 156). Zgodnie z ustaleniami między [redacted] „wspólnikami do interesu holenderskiego” mieli być oni dwaj oraz – zgodnie z zapewnieniami [redacted] – [redacted] (kierujący grupą przestępczą, główny oskarżony w sprawie). [redacted] miał być odpowiedzialny za nabycie marihuany na terenie Holandii i ocenę jej jakości, zaś [redacted] za kwestie logistyczne (por. Akt oskarżenia, s. 156). Podczas pierwszego wyjazdu do Holandii nabyto 10 kilogramów marihuany celem sprawdzenia jej jakości. Za swoje usługi [redacted] – kierowca samochodu, którym przemycano narkotyki, miał otrzymać 200 euro za każdy kilogram przewiezionej marihuany, natomiast [redacted] (za przekazane kontakty) oraz [redacted] (za tłumaczenie w czasie wyjazdu i transakcji) łącznie 200 zł za kilogram, tj. 2000 zł do podziału po połowie (por. Akt oskarżenia, s. 157). Podczas kolejnych wyjazdów oskarżeni przewozili za każdym razem po 20 kg marihuany. Maciej D [redacted] przez wspólników nazwany został „Tłumaczem”. Z treści aktu oskarżenia nie wynika jednak, aby jego rola w tym procederze obejmowała jakieś inne czynności, poza tłumaczeniem. Wymienione wyżej osoby (w tym Maciej D [redacted] otrzymywały od [redacted] i [redacted] wynagrodzenia według tej samej stawki. Łącznie w okresie między styczniem a październikiem 2009 r. przewieziono co najmniej 500 kilogramów marihuany, tj. wykonano ok. 25-26 wyjazdów do Holandii, zazwyczaj co 7-10 dni, najkrócej co 5 dni, najdłużej co 3 tygodnie (por. Akt oskarżenia, s. 158). Maciej D [redacted] nie brał jednak udziału we wszystkich z nich. Od maja 2009 r. w roli tłumacza zaczął go bowiem zastępować [redacted] [redacted] który wziął udział w ok. 15 wyjazdach (por. Akt oskarżenia, s. 159). Na podstawie powyższych informacji można zatem szacować, że Maciej D [redacted] wziął udział w około 10-11 wyjazdach i z tytułu swoich usług jako tłumacza otrzymał około 20 000 – 21 000 zł wynagrodzenia.

W odniesieniu do okresu od listopada 2009 r. do marca 2010 r. uzasadnienie aktu oskarżenia wskazuje, że Maciej D [redacted] wraz z szeregiem innych osób co najmniej czterokrotnie „brał udział” w wewnątrzspółnotowym nabyciu znacznej ilości środka odurzającego w postaci marihuany o wadze co najmniej 71-73 kilogramów. W

przeciwieństwie do czynów pozostałych osób, które – zgodnie z treścią aktu oskarżenia – brały udział w tym procederze, charakter działań Macieja D [REDAKTOWANE] nie został w żaden sposób sprecyzowany (por. Akt oskarżenia, s. 159-160).

3. Postępowanie sądowe

Dnia 10 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił przedłużyć środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania wobec 14 oskarżonych (w tym Macieja D [REDAKTOWANE] do dnia 28 maja 2014 roku. Sąd Okręgowy decyzję tę motywował uprawdopodobnieniem w wysokim stopniu popełnienia czynów zarzucanych oskarżonym, grożącą wszystkim współoskarżonym surową karą jako samoistną przesłanką tymczasowego aresztowania oraz obawą matactwa wynikającą z działania w zorganizowanej grupie przestępczej lub – tak jak w przypadku Macieja D [REDAKTOWANE] – we współdziałaniu z innymi osobami.

Następnie dnia 23 maja 2014 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowił przedłużyć do dnia 2 listopada 2014 r. tymczasowe aresztowanie wobec Macieja D [REDAKTOWANE] i dwóch innych współoskarżonych. Uzasadnieniem takiej decyzji ponownie było duże prawdopodobieństwo popełnienia zarzucanych czynów, realne orzeczenie surowej kary pozbawienia wolności oraz wieloosobowy i wielowątkowy charakter sprawy.

Kolejnym postanowieniem z dnia 23 października 2014 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie przedłużył stosowaniem tymczasowego aresztowania wobec siedmiu oskarżonych (w tym Macieja D [REDAKTOWANE] do dnia 31 grudnia 2014 r. Przedmiotowe rozstrzygnięcie ponownie było motywowane dużym prawdopodobieństwem popełnienia zarzucanych czynów oraz surowością grożącej kary. Sąd Apelacyjny wskazał ponadto, że: „w tak wielowątkowej sprawie, w której powiązania osobowe są ściśle – obawa matactwa jest realna a solidarność przestępcza jest zagrożeniem dla postępowania karnego nawet w fazie sądowej”. Sąd Apelacyjny podkreślił również, że postępowanie sądowe znajduje się już w końcowej fazie, a nieizolacyjne środki zapobiegawcze są niewystarczające dla zabezpieczenia jego prawidłowego i niezakłóconego toku.

Tymczasowe aresztowanie Macieja D [REDAKTOWANE] i ośmiu innych osób zostało następnie postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 grudnia 2014 r. przedłużone do 30 kwietnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu powtórzył wyrażony wcześniej pogląd o spełnieniu ogólnej przesłanki z art. 249 § 1 k.p.k. Po raz kolejny wskazał również, że rzeczywista groźba wymierzenia surowej kary może skłaniać oskarżonych do

podejmowania działań zakłócających, czy wręcz uniemożliwiających prawidłowy tok postępowania. Podkreślił również, że części oskarżonych zarzucono prowadzenie działalności przestępczej polegającej m.in. na wieloletnim braniu udziału w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze zbrojnym kierowanej przez ██████████. Pozostałym zaś (w tym Maciejowi D ██████████ „zarzut taki nie jest stawiany, niemniej z opisu zarzucanych im czynów wynika, że działali oni niejednokrotnie wspólnie i w porozumieniu z osobami należącymi do zorganizowanej przestępczości”. Na tej podstawie Sąd Apelacyjny wysnuł wniosek, że na gruncie niniejszej sprawy aktualny pozostaje „pogląd utrwalony w orzecznictwie, zgodnie z którym w postępowaniu przeciwko oskarżonym działającym w zorganizowanej grupie przestępczej obawa mactwa jest realna z racji wzajemnych powiązań, bądź zależności między członkami tej grupy”, a zatem „tylko aktualnie stosowany, najsurowszy środek zapobiegawczy będzie gwarantem realizacji celu procesowego określonego w art. 249 § 1 k.p.k., tj. zabezpieczenia prawidłowego toku procesu”.

Wreszcie postanowieniem z dnia 28 kwietnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie działając na wniosek Sądu Okręgowego w Warszawie, przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania wobec dziewięciu oskarżonych, w tym Macieja D ██████████ na okres kolejnych 4 miesięcy, tj. do dnia 30 sierpnia 2015 r. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał, że fakt popełnienia przez oskarżonych zarzucanych im czynów został uprawdopodobniony: „zebranych dotychczas materiałem dowodowym wskazywanym już wielokrotnie w postanowieniach Sądów różnych instancji orzekających w przedmiocie tymczasowego aresztowania, a w szczególności w postaci zeznań ██████████ ██████████ oraz ██████████. Sąd Apelacyjny wskazał ponadto, że dalsze stosowanie tymczasowego aresztowania uzasadnione jest grożącą oskarżonym surową karą, co stanowi samodzielną przesłankę tymczasowego aresztowania. W odniesieniu m.in. do oskarżonego Macieja D ██████████ wskazano ponadto, iż zarzucono mu popełnienie czynów we współdziałaniu z innymi osobami, w tym należącymi do zorganizowanych grup przestępczych. Zdaniem Sądu, w takim wypadku „obawa mactwa jest realna z racji wzajemnych powiązań bądź zależności między członkami tej grupy” i nie musi „wynikać z konkretnych zdarzeń ani z dotychczasowych zachowań oskarżonych o takim charakterze”, uzasadniona jest bowiem samym charakterem grupy przestępczej. Sąd Apelacyjny wskazał również na okoliczność, iż część świadków, którzy nie zostali jeszcze przesłuchani, jest znana oskarżonym, a ponadto: „część oskarżonych stoi pod zarzutami polegającymi na bezprawnym wymuszaniu zachowania innych osób”. Z powyższych względów Sąd Apelacyjny uznał, że tymczasowe aresztowanie jest jedynym środkiem zapobiegawczym będącym w stanie skutecznie

zabezpieczyć prawidłowy tok dalszego postępowania. Sąd Apelacyjny wskazał również, że Sąd Okręgowy w swoim wniosku logicznie uzasadnił z jakich powodów nie udało się dotąd ukończyć postępowania. Podkreślił jednak, że na Sądzie tym – ze względu na długotrwałość stosowania izolacyjnego środka zabezpieczającego – ciąży obowiązek maksymalnej koncentracji postępowania dowodowego celem zakończenia sprawy w możliwie nieodległym terminie.

Powyższe postanowienie utrzymane zostało w mocy postanowieniem z dnia 22 maja 2015 r. Sądu Apelacyjnego w Warszawie orzekającego w składzie trzech sędziów. Zdaniem Sądu Apelacyjnego: „podstawy stosowania tymczasowego aresztowania, określone w art. 258 § 2 k.p.k., przy spełnieniu wymogów wskazanych w art. 249 § 1 i art. 257 § 1 k.p.k. i przy braku okoliczności negatywnych, a określonych w art. 259 k.p.k., stanowią samodzielne przesłanki szczególne stosowania tego środka zapobiegawczego”. Sąd Apelacyjny podzielił również pogląd o spełnieniu przesłanki z art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k. wskazując, że: „w przypadku obawy matactwa procesowego nie chodzi tylko o zachowania już podjęte przez oskarżonych, ale o te, które mogą oni podjąć w przyszłości, czemu zapobiec ma właśnie tymczasowe aresztowanie. Oskarżonym zarzuca się popełnianie przestępstw w ramach zorganizowanej grupy przestępczej bądź wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami. W takiej sprawie obawa matactwa jest realna z racji wzajemnych powiązań”.

III Standardy stosowania tymczasowego aresztowania w świetle orzecznictwa ETPC

W ramach niniejszego pisma pragniemy przedstawić Wysokiemu Sądowi standardy stosowania tymczasowego aresztowania w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Mamy nadzieję, iż argumenty przedstawione w niniejszej opinii zostaną wzięte pod uwagę przy rozpoznawaniu sprawy przedłużenia tymczasowego aresztowania wobec pana Macieja D [REDACTED]

1. Po pierwsze należy wskazać, iż tymczasowe aresztowanie jest niewątpliwie tym środkiem zapobiegawczym, który w sposób najbardziej dotkliwy wkracza w sferę konstytucyjnie chronionej wolności osobistej człowieka. Z uwagi na fakt, że ogranicza ono tę wolność w sposób niezwykle istotny, a jednocześnie jest ono przecież stosowane wobec osoby, w stosunku do której w dalszym ciągu obowiązuje zasada domniemania niewinności, ustawodawca po pierwsze uzależnił stosowanie tego środka od spełnienia szeregu przesłanek, po drugie zaś wprowadził ograniczenia czasowe w sięganiu po ten najsurowszy środek zapobiegawczy. Zgodnie bowiem z art. 263 § 2 k.p.k. jego przedłużenie na okres powyżej 3

miesiący może nastąpić jedynie w przypadku, gdy ze względu na „szczególne okoliczności sprawy” nie można było ukończyć w tym terminie postępowania przygotowawczego.

2. Tymczasowe aresztowanie może być stosowane tylko w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a jedynie wyjątkowo w celu zapobiegnięcia popełnienia przez podejrzanego nowego ciężkiego przestępstwa. Jest ono środkiem ostatecznym, dlatego też można po nie sięgnąć jedynie wtedy, gdy inne środki zapobiegawcze nie są w stanie spełnić ww. celów (art. 257 § 1 k.p.k.). Należy wskazać, że sąd zobligowany jest za każdym razem wskazać nieadekwatność innych środków zapobiegawczych wobec podejrzanego/oskarżonego na danym etapie sprawy. Stosowanie izolacyjnego środka zapobiegawczego może być bowiem konieczne w początkowym stadium postępowania, jednak na dalszym etapie postępowania taki środek może się stać już niekonieczny, a jego stosowanie bezpodstawne.

3. Tymczasowe aresztowanie może być stosowane, gdy zaistniała tzw. przesłanka ogólna, a więc gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazuje na duże prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzanego zarzucanych mu czynów (art. 249 k.p.k.), a jednocześnie zaistniała jedna z przesłanek szczególnych wymienionych w art. 258 k.p.k.

4. W celu zapobieżenia zbyt pochopnemu orzekaniu o zastosowaniu najsurowszego środka zapobiegawczego ustawodawca wprowadził nakaz każdorazowego uzasadniania w postanowieniu o stosowaniu aresztu tymczasowego, w szczególności wyraźnego wskazania, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowania innego środka.

5. W judykaturze przyjmuje się, że decyzja o tymczasowym aresztowaniu nawet przy stosowaniu art. 258 § 2 k.p.k. nie może być automatyczna. Trzeba zawsze rozważyć, czy w danym przypadku rzeczywiście istnieje „uzasadniona obawa” wyrażona w tym przepisie. Niewątpliwie więc ma tutaj zastosowanie teza, że wykluczona jest jakakolwiek hipotetyczność w postaci przypuszczeń, że podejrzan/oskarżony może utrudniać prawidłowy tok postępowania, np. nakłaniając świadków do zmiany zeznań w sytuacji, gdy brak jest ku temu racjonalnych podstaw, a więc konkretnych dowodów, czy chociażby poszlak (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 14.11.2001 r., sygn. akt: II Akz 906/01). Z pewnością musi to być więc obawa realna i konkretna, a nie ogólna i abstrakcyjna.

6. Sąd rozpoznając wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania winien mieć również na względzie standardy stosowania tego środka zapobiegawczego wypracowane przez orzecznictwo strasburskie. Zgodnie bowiem z wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: Trybunał) przy odpowiedzi na pytanie, czy okres tymczasowego

aresztowania jest rozsądny, należy uwzględnić indywidualne okoliczności sprawy. Jednakże przedłużanie tego środka zapobiegawczego może być uzasadnione tylko wtedy, gdy istnieją konkretne okoliczności związane z rzeczywistym wymogiem interesu publicznego, które pomimo obowiązywania zasady domniemania niewinności, przeważają nad zasadą poszanowania wolności osobistej określonej w art. 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: Konwencja). Trybunał wymaga również, aby organy stosujące tymczasowe aresztowanie, przywiązując odpowiednią wagę do zasady domniemania niewinności, zbadały wszystkie fakty przemawiające za i przeciw istnieniu wspomnianego powyżej interesu publicznego, który uzasadniałby odstępstwo od zasady poszanowania wolności osobistej. Organy te mają również obowiązek wskazać na powyższe fakty w swoich postanowieniach o zastosowaniu i przedłużeniu tymczasowego aresztowania (zob. m.in. sprawy: *Jabłoński przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 21 listopada 2000 r., § 80). Sąd powinien precyzyjnie określać interes publiczny, którego wystąpienie jest konieczne, aby zgodnie z Konwencją, przy uwzględnieniu zasady domniemania niewinności, tymczasowe aresztowanie mogło być zastosowane. (zob. m.in. sprawy: *W. przeciwko Szwajcarii*, wyrok z 26 stycznia 1993 r., § 30; *Contrada przeciwko Włochom*, wyrok z 24 sierpnia 1998 r., § 54; *Kudła przeciwko Polsce*, wyrok z 26 października 2000 r., § 110–111; *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z 4 października 2001 r., § 58; *Pantano przeciwko Włochom*, wyrok z 6 listopada 2003 r., § 66; *Klyakhin przeciwko Rosji*, wyrok z 30 listopada 2004 r., § 60; *Calleja przeciwko Malcie*, wyrok z 7 kwietnia 2005 r., § 98; *Rokhlina przeciwko Rosji*, wyrok z 7 kwietnia 2005 r., § 67; *Amirov przeciwko Rosji*, wyrok z dnia 27 listopada 2014 r.; § 101).

7. Trybunał wskazał, iż sąd podczas podejmowania decyzji o długości tymczasowego aresztowania powinien brać pod uwagę indywidualny charakter sprawy (zob. m.in. sprawy: *Wemhoff przeciwko Niemcom*, wyrok z 27 czerwca 1968 r., s.10; *Stögmüller przeciwko Austrii*, wyrok z 10 listopada 1969 r., s. 40; *W. przeciwko Szwajcarii*, wyrok z 26 stycznia 1993 r., § 30; *Contrada przeciwko Włochom*, wyrok z 24 sierpnia 1998 r., § 54; *Kudła przeciwko Polsce*, wyrok z 26 października 2000 r., § 110; *Calleja przeciwko Malcie*, wyrok z 7 kwietnia 2005 r., § 98; *Rokhlina przeciwko Rosji*, wyrok z 07 kwietnia 2005 r., § 67–69; *Celejewski przeciwko Polsce*, wyrok z 4 maja 2006 r., § 30). Nadto w ocenie Trybunału sąd powinien mieć na uwadze, że uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jest warunkiem koniecznym do stosowania tymczasowego aresztowania, lecz nie jedynym. Sąd nie może traktować uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa jako wyłącznej przesłanki do przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania. (zob. m.in. sprawy: *Toth przeciwko Austrii*, wyrok z 12 grudnia 1991 r., § 67; *W. przeciwko Szwajcarii*, wyrok z 26

stycznia 1993 r., § 30; *Van der Tang przeciwko Hiszpanii*, wyrok z 13 lipca 1995 r., § 55; *Scott przeciwko Hiszpanii*, wyrok z 18 grudnia 1996 r., § 74; *I.A. przeciwko Francji*, wyrok z 23 września 1998 r., § 102; *Assenov przeciwko Bułgarii*, wyrok z 28 października 1998, § 154; *Jabłoński przeciwko Polsce*, wyrok z 21 grudnia 2000 r., § 82, *Pihlak przeciwko Estonii*, wyrok z 21 czerwca 2005 r., § 42).

8. Jednocześnie Trybunał wielokrotnie podkreślał, że decyzja o nieprzyznaniu się do winy nie może zostać uznana za okoliczność istotną dla uzasadnienia zastosowania tymczasowego aresztowania (zob. m.in. sprawy: *Górski przeciwko Polsce*, 4 października 2005 roku, § 58; *Garycki przeciwko Polsce*, 6 lutego 2007 roku, § 48; *Kowrygo przeciwko Polsce*, wyrok z 26 lutego 2013 r., § 65).

9. W orzecznictwie Trybunału wskazuje się również, iż sąd nie powinien uznawać wagi zarzucanego czynu za wyłączną przesłankę dla przedłużania tymczasowego aresztowania, szczególnie, że w wielu sprawach waga zarzucanego podejrzanemu czynu jest określona niewystarczająco precyzyjnie. (zob. m.in. sprawy: *Wemhoff przeciwko Niemcom*, wyrok z 27 czerwca 1968 r., § 14; *B. przeciwko Austrii*, wyrok z 28 marca 1990 r., § 44; *Ilijkov przeciwko Bułgarii*, wyrok z 26 lipca 2001 r., §§ 80–81; *Olstowski przeciwko Polsce*, wyrok z 15 listopada 2001 r., § 78; *Łatasiewicz przeciwko Polsce*, wyrok z 23 czerwca 2005 r., § 57; *Klamecki przeciwko Polsce*, wyrok z 3 kwietnia 2003 r., § 122). Trybunał wielokrotnie stwierdzał naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji w sytuacjach, gdy sądy krajowe uzasadniały przedłużanie tymczasowego aresztowania opierając się przede wszystkim na ciężarze zarzutów i operując stereotypowymi formułami, bez odnoszenia się do konkretnych faktów w sprawie i dostatecznego rozważenia możliwości zastosowania alternatywnych środków zapobiegawczych (por. *Idalov przeciwko Rosji*, wyrok z 22 maja 2012 r., § 147 i cyt. tam wcześniejsze orzecznictwo).

10. Trybunał uznał również, że: „istnienie uzasadnionego podejrzenia, iż osoba aresztowana popełniła przestępstwo jest warunkiem *sine qua non* zgodności z prawem ciągłego aresztowania, ale po upływie pewnego czasu warunek ten nie jest już wystarczający” (zob. m.in. sprawy: *Olstowski przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 15 listopada 2001 r., § 76; *Hłowiecki przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 4 października 2001 r., § 59). Trybunał wyraźnie wskazał, iż sąd powinien mieć na uwadze, że z upływem czasu pierwotna podstawa tymczasowego aresztowania staje się mniej istotna. (zob. m.in. sprawy: *Contrada przeciwko Włochom*, wyrok z 24 sierpnia 1998 r., § 54; *Punzelt przeciwko Republice Czeskiej*, wyrok z 25 kwietnia 2000 r., § 73; *Jabłoński przeciwko Polsce*, wyrok z 21 grudnia 2000 r., § 82; *Czarnecki przeciwko Polsce*, wyrok z 28 lipca 2005, §§ 39–40; *Drabek przeciwko Polsce*,

wyrok z 20 czerwca 2006, § 47; *Kowrygo przeciwko Polsce*).

11. Malejące znaczenie pierwotnej przyczyny zastosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego dotyczy również wypadków, gdy aresztowanemu grozi surowa kara pozbawienia wolności. Wielokrotnie odnosząc się do kwestii swoistego domniemania zakłócania przez podejrzanego/oskarżonego prawidłowego toku postępowania ze względu na prawdopodobieństwo nałożenia na niego surowej kary Trybunał wskazywał bowiem, że: „podczas gdy groźba surowej kary jest właściwym elementem oceny ryzyka ucieczki lub powrotu do przestępstwa, to powaga zarzutów nie może sama z siebie uzasadniać długich okresów stosowania aresztu tymczasowego” (zob. m.in. sprawy: *Michta przeciwko Polsce*, wyrok z 4 maja 2006 r., § 49; *Ruprecht przeciwko Polsce*, wyrok z 21 lutego 2012 r., § 38; *Dochnal przeciwko Polsce*, wyrok z 18 września 2012 r., § 79; *Różański przeciwko Polsce*, wyrok z 22 stycznia 2013 r., § 30; analogicznie w sprawach: *Ječius przeciwko Litwie*, wyrok z 31 lipca 2000 r., § 94; *Ilijkov przeciwko Bułgarii*, wyrok z 26 lipca 2001 r., § 80-81). W przytoczonych wyrokach Trybunał podkreślał, że w wypadku przedłużania się okresu tymczasowego aresztowania konieczne jest wskazanie konkretnego, szczegółowego uzasadnienia przyjęcia istnienia ryzyka fałszowania dowodów przez aresztowanego, zastraszania świadków lub zakłócania postępowania w inny sposób. Prawdopodobieństwo wymierzenia surowej kary może być zatem uznane wystarczającą przesłankę stwierdzenia ryzyka bezprawnego utrudniania postępowania jedynie w początkowym stadium stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego. W dłuższym okresie niezbędne jest wskazanie innych elementów, które mogłyby potwierdzić rzeczywiste istnienie tego rodzaju ryzyka.

12. W odniesieniu do członków zorganizowanych grup przestępczych Trybunał uznaje fakt popełnienia określonych czynów w ramach takich grup za okoliczność istotną dla oceny zasadności zastosowania i w niektórych sytuacjach przedłużania tymczasowego aresztowania. Sam fakt popełniania przestępstw w ramach zorganizowanej grupy przestępczej nie może jednak – nawet w połączeniu z prawdopodobieństwem wymierzenia surowej kary – stanowić wystarczającej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania przez dowolnie długi okres. Zdaniem Trybunału, w wypadkach długotrwałego tymczasowego aresztowania osoby oskarżonej o udział w zorganizowanej grupie przestępczej, zawsze należy brać pod uwagę okoliczności i zachowania osobiście dotyczące danego aresztowanego, odnoszące się do prawdopodobieństwa wpływania przez niego na świadków lub innego bezprawnego utrudniania postępowania (zob. m.in. sprawy: *Osuch przeciwko Polsce*, wyrok z 14 listopada 2006 r., § 26; *Tsarkov przeciwko Rosji*, wyrok z 16 lipca 2009, § 67; *Sikorski przeciwko Polsce*, wyrok z 25 stycznia 2011 r., § 36; *Jęczmieniowski przeciwko Polsce*, wyrok z 25

stycznia 2011 r., § 36; *Velichko przeciwko Rosji*, wyrok z 15 stycznia 2013 r., § 87; *Róžański przeciwko Polsce*, wyrok z 22 stycznia 2013 r., § 31-33; *Gonța przeciwko Rumunii*, wyrok z 1 października 2013 r., § 51). Wskazanie takich konkretnych okoliczności konieczne jest w szczególności po zakończeniu postępowania przygotowawczego w sprawie (por. *Samoylov przeciwko Rosji*, wyrok z 24 stycznia 2012 r., § 117-118). Uzasadniając przedłużenie tymczasowego aresztowania wobec poszczególnych członków grupy, sąd zobowiązany jest indywidualnie rozważyć sytuację każdego z nich. Za niedopuszczalne Trybunał uznaje uzasadnienie dalszego stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego za pomocą jednej ogólnej formuły odnoszącej się do wszystkich członków grupy. Konieczne jest zatem dokonanie analizy podstaw tymczasowego aresztowania osobno wobec każdego członka grupy przestępczej (por. *Dolgova przeciwko Rosji*, wyrok z 2 marca 2006 r., § 49). Należy również podkreślić, że okolicznością konieczną dla możliwości powołania się na argument działania w strukturze zorganizowanej przestępczości jest – zdaniem Trybunału – fakt formalnego postawienia danym osobom takiego zarzutu (zob. m.in. sprawy: *Kwiatek przeciwko Polsce*, wyrok z 6 lutego 2007 r., § 46; *Garycki przeciwko Polsce*, wyrok z 6 lutego 2007 r., § 50).

13. Po upływie określonego czasu organy sądowe mają zatem obowiązek wskazać inne – „właściwe i wystarczające” – przesłanki, które mogłyby usprawiedliwiać przedłużające się pozbawienie wolności. W dalszej kolejności organy sądowe w sprawach aresztowych mają obowiązek zachowania szczególnej, podwyższonej staranności w prowadzeniu postępowania (zob. m.in. sprawy: *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 4 października 2001 r., § 59). W szczególności przedłużające się postępowanie przygotowawcze powinno zmusić sąd do kontroli, czy właściwe organy prowadzą postępowanie z należytą starannością (zob. m.in. sprawy: *Olstowski przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 15 listopada 2001 r., § 76; *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 4 października 2001 r., § 59; *Kreps przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 26 lipca 2001 r., § 42; *Contrada przeciwko Włochom*, wyrok z 24 sierpnia 1998 r.) oraz (jak to ujął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24 stycznia 1997 r. – sygn. akt V KO 12/97) zwrócić uwagę sądu na to, czy istnieje w sprawie w dalszym ciągu konieczność – w związku ze szczególną jej zawilnością — kolejnego przedłużenia tymczasowego aresztowania.

14. Trybunał wyraźnie wskazuje w swoich orzeczeniach na pierwszeństwo stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych przed tymczasowym aresztowaniem godzącym w sferę wolności osobistej jednostki. Należy również dobitnie podkreślić, że art. 5 ust. 3 Konwencji zobowiązuje organy sądowe stosujące tymczasowe aresztowanie do uprzedniego wykluczenia zastosowania wobec danej osoby alternatywnych (nieizolacyjnych) środków

zabezpieczających jej stawiennictwo na rozprawę. Trybunał nadto wskazuje na obowiązek sądu rozważenia możliwości skorzystania z alternatywnych środków zapobiegawczych przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania, które to rozważania winny być ujęte w uzasadnieniu postanowienia. (zob. m.in. sprawy: *Neumeister przeciwko Austrii*, wyrok z 27 czerwca 1968 r., § 3; *Muller przeciwko Francji*, wyrok z 17 marca 1997 r., § 35; *Contrada przeciwko Włochom*, wyrok z 24 sierpnia 1998 r., § 54—55; *Jabłoński przeciwko Polsce*, wyrok z 21 grudnia 2000 r., § 84; *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z 04 października 2001 r., § 64; *Chodecki przeciwko Polsce*, wyrok z 26 kwietnia 2005 r., § 58; *Górski przeciwko Polsce*, wyrok z 4 października 2005 r. § 60).

15. Utrzymywanie tymczasowego aresztowania jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy organy stosujące ten środek wykażą istnienie istotnych powodów przemawiających przeciwko uchyleniu tymczasowego aresztowania. Jak wskazał Trybunał, tymczasowe aresztowanie jest środkiem wyjątkowym, który może być użyty wyłącznie w razie rzeczywistej konieczności (zob. m.in. sprawy: *Neumeister przeciwko Austrii*, wyrok z 27 czerwca 1968 r., § 4). Art. 5 ust. 3 Konwencji ustanawia nie tylko prawo do „sądzenia w rozsądnym terminie albo zwolnienia na czas postępowania”, ale również stanowi, że „zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.” (zob. m.in. sprawy: *Neumeister przeciwko Austrii*, wyrok z 27 czerwca 1968 r., § 3; *Jabłoński przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 21 listopada 2000 r., § 83; *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 4 października 2001 r., § 63). Co więcej, władze w każdym stadium tymczasowego aresztowania oskarżonego rozważyć powinny, czy owe inne środki zapobiegawcze nie gwarantowałyby obecności oskarżonego przed sądem (zob. m.in. sprawy: *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 4 października 2001 r., § 63). Jeżeli istnieje okoliczność wskazująca na to, że istnieje ryzyko matactwa przez podejrzanego, ryzyko jego ukrywania się bądź ucieczki, bądź ryzyko uchylania się od wykonania kary, jaka mogła zostać wymierzona, władze powinny tę okoliczność wskazać w zgromadzonym materiale dowodowym (zob. m.in. sprawy: *Howiecki przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 4 października 2001 r., § 63). Trybunał ponadto wymaga, ażeby dla oceny trafności tego typu zarzutów wziąć pod uwagę m.in. cechy charakteru podejrzanego oraz jego moralność (zob. m.in. sprawy: *Stögmüller przeciwko Austrii*, wyrok z 10 listopada 1969 r., s. 40; *Letellier przeciwko Francji*, wyrok z dnia 26 czerwca 1991 r., §§ 49—51; *Contrada przeciwko Włochom*, wyrok z 24 sierpnia 1998 r., § 55; *W. przeciwko Szwajcarii*, wyrok z 26 stycznia 1993 r., § 33; *Smirnova przeciwko Rosji*, wyrok z 24 lipca 2003 r., § 60). Warto zaznaczyć, iż argument matactwa wraz z upływem czasu traci swoją moc, szczególnie w chwili, gdy w sprawie zgromadzony i zabezpieczony

został cały materiał dowodowy, a więc podejrzany nie jest w stanie zniszczyć dowodów swojej przestępczej działalności ani bezprawnie wpływać na świadków.

16. Trybunał podkreślał również wielokrotnie, że przedłużanie aresztu nie może być stosowane w celu uprzedzenia kary pozbawienia wolności (zob. m.in. sprawy: *Letellier przeciwko Francji*, wyrok z 26 czerwca 1991 r., § 51; *Kwiatek przeciwko Polsce*, wyrok z 6 lutego 2007 r., § 46; *Górecka przeciwko Polsce*, wyrok z 23 października 2007 r., § 43). Stosowanie względem oskarżonego tymczasowego aresztowania przez okres, który praktycznie odpowiada wymiarowi kary następnie mu wymierzonej lub wręcz jest od niego dłuższy stanowi zatem poważną przesłankę do stwierdzenia, że w danej sprawie doszło do naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji.

17. Art. 5 ust. 3 Konwencji ustanawia więc tym samym zasadę, iż stosowanie tymczasowego aresztowania – jako odstępstwo od chronionego Konwencją prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego — jest środkiem o charakterze *ultima ratio* w postępowaniu karnym. Podobną zasadę przyjmuje zresztą także polski ustawodawca.

IV Wnioski

W świetle przedstawionych wyżej standardów, w opinii Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zachodzi istotne prawdopodobieństwo, że postanowienia wydawane w sprawie przedłużania tymczasowego aresztowania wobec pana Macieja D. [REDAKTOWANE] nie były zgodne ze standardami stosowania tego środka zapobiegawczego, wypracowanymi przez orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a nawet mogły naruszać art. 5 ust. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Jak wskazuje orzecznictwo ETPC, każdy przypadek stosowania tymczasowego aresztowania musi być rozpatrywany przez Sąd indywidualnie, z odpowiednim uzasadnieniem dla takiej a nie innej decyzji na wszystkich etapach postępowania. Tymczasem kolejne postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania Macieja D. [REDAKTOWANE] opierają się w zasadzie na tym samym uzasadnieniu: zebrany materiał dowody ma w dużym stopniu uprawdopodobniać popełnienie przez oskarżonego zarzucanych mu czynów, za które grozi surowa kara pozbawienia wolności stanowiąca samoistną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania, a ponadto istnieje obawa mactwa wynikająca z faktu współdziałania oskarżonego z innymi osobami, w tym działającymi w ramach zorganizowanej grupy przestępczej. Należy podkreślić, że w uzasadnieniach tych postanowień, Sady zbiorczo odnoszą się do sytuacji wszystkich osób (w niektórych

wypadkach nawet ponad 30), których dotyczy dany wniosek. Wyżej wskazane przesłanki tymczasowego aresztowania powoływane są w sposób abstrakcyjny, bez rozważenia, czy na obecnym etapie postępowania, w odniesieniu do poszczególnych oskarżonych, istnieje realne ryzyko wpłynięcia przez nich na prawidłowy tok postępowania. Zasadność stosowania tymczasowego aresztowania wobec całych – niekiedy bardzo licznych – grup osób analizowana jest łącznie, bez uwzględnienia cech poszczególnych oskarżonych, kwestii zabezpieczenia dowodów dotyczących konkretnych oskarżonych i roli danych osób w sprawie.

Ogólnie wyrażone obawy związane z prawdopodobieństwem wymierzenia w stosunku do oskarżonego surowej kary pozbawienia wolności nie są pozbawione znaczenia, jednak zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa ETPC nie mogą być one uznane za wystarczające uzasadnienie długich okresów stosowania tymczasowego aresztowania. Na późniejszym etapie postępowania konieczne jest zatem wskazanie innych konkretnych okoliczności, które świadczą o istnieniu ryzyka fałszowania dowodów przez aresztowanego, zastraszania świadków lub zakłócania postępowania w inny sposób. Warto zauważyć, że tego rodzaju okolicznością może być zarzucone danemu oskarżonemu bezprawne wymuszanie zachowań innych osób. Na tego rodzaju fakt zwrócił uwagę w niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu postanowienia z dnia 28 kwietnia 2015 r. Zarzuty takie nie dotyczą jednak Macieja D. [REDACTED]

Okolicznością istotną dla oceny zasadności zastosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania jest również niewątpliwie zarzut popełnienia czynu zabronionego w ramach zorganizowanej grupy mającej na celu popełnianie przestępstw. Nie negując znaczenia tej okoliczności, Trybunał stanowczo podkreśla jednak, że w wypadku długotrwałego stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego konieczne jest staranne rozważenie indywidualnych cech i sytuacji procesowej każdego członka grupy. Nie do zaakceptowania jest zatem poprzestawanie na powtarzaniu ogólnych i abstrakcyjnych formuł. W tym kontekście warto również podkreślić, że już kilka lat temu Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazywał na poważne problemy z przestrzeganiem przez Polskę art. 5 ust. 3 Konwencji w odniesieniu do osób oskarżonych o udział w zorganizowanej przestępczości. W wyroku z dnia 25 stycznia 2011 r. w sprawie *Jęczmieniowski przeciwko Polsce* Trybunał podkreślił, że w stale rosnącej liczbie orzeczeń przeciwko Polsce w tego rodzaju sprawach zmuszony jest stwierdzać brak „właściwych i wystarczających” przesłanek przedłużania stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego. Z tego względu wspomniana sprawa *Jęczmieniowski przeciwko Polsce* została uznana przez Trybunał nie za odosobniony

przypadek nieuzasadnionej długości tymczasowego aresztowania, lecz za potwierdzenie praktyki sprzecznej z Konwencją i świadectwo istnienia strukturalnego problemu, wobec którego państwo polskie powinno podjąć odpowiednie środki zaradcze (por. § 46 ww. wyroku).

Niezależnie jednak od wyżej przedstawionej kwestii podkreślić należy, że zgodnie z ugruntowaną linią orzecznictwa Trybunału, powoływanie się na fakt współdziałania w zorganizowanej grupie przestępczej jako podstawę domniemania bezprawnego utrudniania postępowania dopuszczalne jest jedynie w wypadku formalnego postawienia takiego zarzutu. Fakt współdziałania z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa nie stanowi zaś okoliczności, która sama w sobie uzasadniałaby szczególne obawy matactwa. Zatem w wypadku Macieja D. [REDAKTOWANE] zarzucanie mu popełnienia przestępstwa we współdziałaniu z innymi osobami (w tym z członkami grupy przestępczej) nie może samo w sobie stanowić podstawy do takich obaw. W żadnym z postanowień w niniejszej sprawie nie wskazano zaś żadnych konkretnych okoliczności, które świadczyłyby o możliwości i prawdopodobieństwie zakłócania postępowania przez Macieja D. [REDAKTOWANE]

Na marginesie warto także podkreślić, że zgodnie z art. 259 § 2 k.p.k. tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia. Także ETPC podkreśla w swoim orzecznictwie, że przedłużanie aresztu nie może być stosowane w celu uprzedzenia kary pozbawienia wolności. O ile jednak na wcześniejszych etapach postępowania ta negatywna przesłanka stosowania tymczasowego aresztowania nie musiała być szczegółowo analizowana, zarzucone Maciejowi D. [REDAKTOWANE] czyny zagrożone są bowiem karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, obecnie należałoby wziąć ją pod uwagę. Sąd Okręgowy w Warszawie w swoim wniosku z dnia 13 kwietnia 2015 roku stwierdził bowiem wyraźnie, że: „ogrom materiału dowodowego do przeprowadzenia jaki wciąż pozostaje jest taki, że postępowanie z pewnością nie zakończy się przed dniem 30 sierpnia 2015, do której to daty Sąd Okręgowy wnioskuje o przedłużenie tymczasowego aresztowania”. Jeżeli zatem przedmiotowe postępowanie może trwać jeszcze wiele miesięcy czy – szczególnie biorąc pod uwagę postępowanie przed sądem drugiej instancji – wręcz lat, należy bardzo starannie rozważyć, czy akurat w wypadku Macieja D. [REDAKTOWANE] biorąc pod uwagę opisaną w akcie oskarżenia jego drugo- czy wręcz trzeciorzędną rolę w procederze przemytu środków odurzających organizowanego przez członków grupy przestępczej kierowanej przez [REDAKTOWANE] nie istnieje zagrożenie, że ewentualnie orzeczonej karze pozbawienia wolności będzie bliska czy wręcz

krótsza od łącznego okresu tymczasowego aresztowania. O nikłej roli oskarżonego Macieja D. [REDAKTOWANE] świadczy bowiem – zgodnie z treścią aktu oskarżenia – ograniczenie się przez niego do czynności tłumacza oraz relatywnie niewielka korzyść majątkową jaką odnieść miał z tego przestępstwa. Analizując kwestię społecznej szkodliwości czynu zarzucanego Maciejowi D. [REDAKTOWANE] nie można również abstrahować od samej szkodliwości substancji, w której przemyśle miał on brać udział. W przeciwieństwie bowiem do innych współoskarżonych, Maciej D. [REDAKTOWANE] był – zgodnie z aktem oskarżenia – zaangażowany wyłącznie w przemyt marihuany, nie zaś heroiny, kokainy czy amfetaminy.

Niewątpliwie, zarówno oceniając wagę czynu jak i potencjalną długość orzeczonej kary, nie można jednakowo podchodzić do sytuacji oskarżonego takiego jak [REDAKTOWANE] któremu zarzucane są najcięższe zbrodnie, w tym podżeganie do zabójstwa, oraz sytuacji oskarżonego Macieja D. [REDAKTOWANE]. Konieczne jest zatem przeprowadzenie przez Sąd indywidualnej analizy dotyczącej zasadności dalszego stosowania tymczasowego aresztowania dla każdego spośród współoskarżonych w niniejszej sprawie.

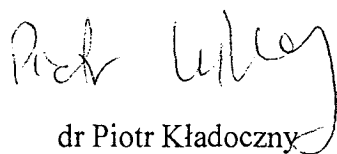
Podkreślić również należy, że tymczasowe aresztowanie nie jest obligatoryjnym środkiem zapobiegawczym. Jest środkiem *ultima ratio* i jego stosowanie powinno mieć charakter ostateczny. Zarówno w prawie polskim jak i w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazuje się na pierwszeństwo stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych. Niestety w żadnym z postanowień dotyczących przedłużania wobec Macieja D. [REDAKTOWANE] tymczasowego aresztowania sądy nie rozważyły dostatecznie możliwości zastosowania innego środka zapobiegawczego ani nie odpowiedziały jednoznacznie na pytanie, dlaczego tymczasowe aresztowanie miałyby być jedynym środkiem zapobiegawczym mogącym skutecznie zabezpieczyć toczące się w tej sprawie postępowanie. Za taką analizę trudno bowiem uznać ograniczenie się do sztamkowej formuły, iż tymczasowe aresztowanie jest jedynym środkiem mogącym zabezpieczyć prawidłowy bieg postępowania.

Na koniec raz jeszcze należy zaznaczyć, że zgodnie z ugruntowaną, jednolitą linią orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ani realne prawdopodobieństwo wymierzenia surowej kary pozbawienia wolności, ani nawet popełnienie przestępstwa w ramach zorganizowanej grupy przestępczej (nie mówiąc już o samym współdziałaniu z innymi osobami) same w sobie (nawet łącznie) nie stanowią „właściwych i wystarczających” przesłanek stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego przez długie okresy czasu. Zatem w wypadku stosowania tymczasowego aresztowania przez okres tak długi, jak w przedmiotowej sprawie, konieczne jest niezwykle staranne rozważenie zasadności stosowania

najsurowszego środka zapobiegawczego, w tym dokładne przeanalizowanie możliwości zastosowania środków wolnościowych. Stosowanie tymczasowego aresztowania przez tak długi okres czasu stanowić musi bowiem absolutny wyjątek i wynikać z nadzwyczajnych okoliczności sprawy. Niedopuszczalne jest natomiast, aby stanowiło ono antycypację kary.

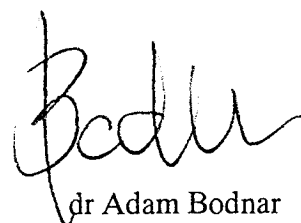
Mając na uwadze powyższe argumenty, Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zasygnalizować potencjalny problem naruszenia standardów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kontekście stosowania tymczasowego aresztowania wobec pana Macieja D [REDACTED]

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

dr Piotr Kładoczny

Koordynator Programu Interwencji Prawnej

dr Adam Bodnar

Wiceprezes Zarządu

